

УДК 351.746.1: 356.13 (477)

Олександр Іванович Березенський

АНАЛІЗ УМОВ ТА РОЗРОБКА АЛГОРИТМУ ДІЙ НАЧАЛЬНИКА ВІДДІЛУ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ПОШУКУ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Основним підрозділом органу охорони Державної прикордонної служби України (ДПСУ), який призначено для безпосередньої охорони державного кордону України є відділ прикордонної служби (ВПС).

Охорона державного кордону на ділянці відділу прикордонної служби полягає у реалізації повноважень, покладених на нього законодавством України, щодо недопущення незаконної зміни проходження лінії державного кордону, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму. З цією метою, відділ прикордонної служби охорону державного кордону здійснює у різних формах оперативно-службової діяльності, серед яких є прикордонна служба. Остання включає проведення контрольних, патрульних, режимних та спеціальних заходів з пошуку правопорушників (далі – спеціальні заходи).

В умовах динамічного розвитку обстановки на державному кордоні виникають обставини (ситуації), які потребують оперативного реагування та вчасного вжиття заходів щодо запобігання протиправній діяльності, а саме пошуку та затримання правопорушників.

Практика виконання зазначених заходів на ділянці відповідальності відділів прикордонної служби в багатьох випадках свідчить про залежність успіху протидії протиправній діяльності від завчасної організації спеціальних заходів. Разом з тим виникає протиріччя між наявними можливостями порушників у здійсненні протиправної діяльності і спроможністю відділу прикордонної служби у проведенні спеціальних заходів. Пошук наукових шляхів вирішення цього протиріччя і визначає актуальність теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить що над розв'язанням цих питань працювали В. М. Серватюк, В. І. Баратюк, О. Б. Фарион та інші.

Формулювання мети статті. Виклад основного матеріалу

Метою статті є розкрити дії начальника відділу прикордонної служби при організації спеціальних

заходів.

Завдання наукового дослідження:

проаналізувати умови, які впливають на дії начальника відділу прикордонної служби під час прийняття рішення на проведення спеціальних заходів;

запропонувати алгоритм дій начальника ВПС при організації спеціальних заходів;

уточнити зміст заходів які проводить начальник ВПС під час пошуку правопорушників.

Результати дослідження. Оперативно-службова діяльність ВПС здійснюється в різних умовах обстановки.

На ділянці відповідальності відділу прикордонної служби можуть виникати умови, які спонукають начальника ВПС до проведення спеціальних заходів. Цими умовами є:

виявлення ознак або отримання даних про незаконне перетинання державного кордону на ділянці відповідальності;

отримання інформації про знаходження в контрольованому прикордонному районі (прикордонній смузі) незаконних мігрантів, правопорушників та злочинців, які намагаються ухилитись від відповідальності на території суміжної держави або в тилу ділянки відповідальності;

втеча із спеціального приміщення затриманих правопорушників;

в інших умовах здійснення порушення, коли діями прикордонних нарядів зі складу зміни прикордонних нарядів не вдалось затримати порушників та запобігти скоєнню протиправної діяльності.

За останні роки на державному кордоні України неодноразово виникали вище означені умови, при яких персонал відділів прикордонної служби здійснював спеціальні заходи. Наведемо ряд прикладів:

на ділянці відповідальності ВПС «Гута» Чопського прикордонного загону під час здійснення моніторингу ділянки було виявлено та затримано 9 невідомих осіб африканської зовнішності, без документів. Зі слів затриманих стало відомо, що їх було десятеро. В ході проведення спеціальних заходів було затримано ще одну особу, яка переховувалась неподалік від

затриманої групи.

на ділянці відповідальності ВПС «Тячів» Мукачівського прикордонного загону прикордонний наряд під час патрулювання визначеної ділянки місцевості почув гул двигуна, можливо повітряного засобу. Під час проведення спеціальних заходів по ймовірному напрямку руху повітряного засобу було виявлено на невеликій висоті літальний апарат, який з вимкнутими фарами заходив на посадку. У подальшому, в ході переслідування було виявлено одномоторний двомісний літак без будь-яких розпізнавальних знаків, в якому знаходились сигарети та затримано трьох громадян України.

Аналіз результатів оперативно-службової діяльності відділів прикордонної служби ДПСУ дозволив узагальнити та описати низку ознак які повинні спонукати начальника відділу прикордонної служби до проведення спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників (див. табл. 1)

Таким чином проведення спеціальних заходів здійснюється в різних умовах обстановки, яким можуть бути притаманні описані ознаки.

Керівні документи ДПСУ визначають ряд заходів, які необхідно проводити для досягнення успіху під час проведення спеціальних заходів. До таких заходів відносяться: завчасна підготовка до проведення спеціальних заходів; усебічне знання обстановки і випередження дій правопорушників; постійна і чітка взаємодія всіх сил і засобів; своєчасний маневр силами і засобами; раптовість та безперервність дій; безперервне, тверде, гнучке керування підрозділами і усебічне забезпечення їхніх дій. Серед визначених заходів важливе місце посідає робота начальника ВПС щодо організації спеціальних заходів. У відповідності до Інструкції з організації оперативно – службової діяльності відділу прикордонної служби ДПСУ, починається відразу після отримання даних про підготовку або здійснення правопорушення в зазначених умовах.

Організація спеціальних заходів полягає у прийнятті рішення, постановці завдань черговим силам, елементам службового порядку (а за потреби й окремим прикордонним нарядам), організації взаємодії, усебічному забезпеченні пошукових дій та управління.

Аналіз досвіду роботи начальників відділів прикордонної служби щодо організації спеціальних заходів з пошуку правопорушників дозволив сформулювати наступну послідовність їх дій:

Перш за все, перед прийняттям рішення начальник відділу повинен усебічно оцінити обстановку, дії правопорушників, свої сили і засоби, місцеве населення, місцевість, пору року, час доби і стан погоди тощо.

По-друге, на основі усебічного аналізу даних обстановки начальник відділу прикордонної

служби відпрацьовує висновки з оцінки обстановки.

У подальшому на основі сформованих висновків з оцінки обстановки начальник відділу визначає задум дій на проведення спеціальних заходів з пошуку правопорушників.

Далі, на основі визначеного задуму дій начальник відділу прикордонної служби приймає рішення на проведення спеціальних заходів з пошуку правопорушників та доповідає його старшому начальникові.

Затверджене старшим начальником рішення начальник відділу особисто або через першого заступника доводить його до структурних підрозділів, здійснює постановку завдань елементам службового порядку.

У подальшому начальник відділу організовує взаємодію, усебічне забезпечення пошукових дій та управління.

При цьому необхідно пам'ятати, що означена послідовність роботи повинна гуртуватись на завчасно розробленому плані спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників.

Таким чином порядок дій начальника відділу при організації спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників можна надати у вигляді алгоритму зазначеному на рис. 1.

Перераховані заходи в запропонованому алгоритмі мають певний зміст. Він залежить від конкретних умов оперативно – службової діяльності ВПС. В загальному вигляді заходи, що розглядаються можуть мати наступний вигляд:

1. Оцінка обстановки.

Оцінюючи обстановку, начальник відділу визначає:

дані про правопорушників:

хто, з якою метою намагається перетнути державний кордон (скоїв інше правопорушення), час перетинання кордону (виявлення правопорушників) або скоєння інших правопорушень;

час, що пройшов з моменту скоєння правопорушення; місця ймовірного перебування правопорушників;

де будуть правопорушники до моменту виходу підрозділів і резерву відділів у район пошукових дій тощо;

дані про свої сили і засоби:

яким чином здійснюється охорона кордону, яких заходів ужито старшим зміни прикордонних нарядів для її посилення;

з якого часу і якими силами ведеться переслідування правопорушників та документування ознак протиправної діяльності;

якими силами прикрито державний кордон і основні напрямки в тилу;

які сили і засоби і до якого часу можна залучити до ведення пошукових дій;

засоби управління, які можна використати в ході пошукових дій;

Ознаки протиправної діяльності на ділянці відповідальності ВПС поза пунктами пропуску

№ з/п	Інформаційні ознаки
1	Сліди на контрольно-слідовій смузі
2	Розрив сигналізаційної нитки технічного засобу контролю (типу «Ліана» та ін.)
3	Візуальне виявлення появи правопорушника на державному кордоні
4	Відсутність дозволу від управління відділу прикордонної служби на право здійснення різних робіт, промислової й іншої діяльності біля державного кордону
5	Данні отримання від технічних засобів спостереження про наявність людини або технічного засобу переміщення на державному кордоні
6	Зламана гілка, залишки речей, вогнища багаття, сміття й інші явно виражені ознаки перебування людини на державному кордоні
7	Дані про несанкціоноване переміщення літального апарата через державний кордон отримані шляхом ведення візуального спостереження за повітряним простором
8	Дані про несанкціоноване переміщення літального апарата через державний кордон отримані від технічних засобів спостереження
9	Поява плавального засобу на водоймі прилягаючому до державного кордону
10	Поява незарєстрованого плавального засобу на водоймі прилягаючому до державного кордону
11	Дані про перебування людини, транспортного засобу отримані від сейсмічних датчиків, датчиків руху й інших засобів інформування про наземне переміщення
12	Сліди ушкодження сигналізаційного комплексу охорони кордону, порушення первинного стану загороджувального забору (порив нитки, дроту або збільшення відстані між ними)
13	Дані отримані від системи інженерно-технічного контролю (КС-100 й ін.) про порушення державного кордону
14	Ознаки зовнішності людини, які свідчать про можливу приналежності його до іноземної держави (колір шкіри, одяг не по сезону або не специфічна для громадян проживаючих у прикордонному районі та ін.)
15	Наявність у людини похідного одягу й екіпірування для подолання важко прохідних ділянок місцевості (болото, вода, гора, глибока балка)
16	Дані від джерел інформації про появу людей не проживаючих у контрольованому прикордонному районі, прикордонній смузі
17	Дані від джерел інформації про появу транспортних засобів не приналежним жителям контрольованого прикордонного району
18	Поява людей, які не входять до складу підприємств, колективів, що займаються сільськогосподарською й іншою господарською діяльністю в контрольованому прикордонному районі
19	Поява людей, які не санкціоновано прибули у прикордонну смугу з метою ведення полювання, рибного лову, відпочинку, збору грибів й ягід
20	Дані про виникнення катаклізм, катастроф й інших стихійних лих у прикордонних районах суміжної держави що може привести до порушення державного кордону
21	Дані про кризові ситуації, масові безлади, які виникли у прикордонних районах України що може привести до порушення державного кордону
22	Перепас, перегін через державний кордон худоби
23	Дані про виникнення катаклізм, катастроф й інших стихійних лих у прикордонних районах України що може привести до порушення держкордону
24	Дані про кризові ситуації, масові безлади, які виникли у прикордонних районах суміжної держави що може привести до порушення державного кордону
25	Дані про проведення навчань військовими або правоохоронними структурами України поблизу державного кордону, що може привести до порушення державного кордону
26	Дані про проведення навчань військовими або правоохоронними структурами суміжної держави поблизу державного кордону, що може привести до порушення державного кордону
27	Дані про активізацію діяльності, часті випадки переміщення, пересування жителів прикордонних районів України, які сприяють порушенню державного кордону
28	Дані про активізацію діяльності, часті випадки переміщення, пересування жителів прикордонних районів суміжної держави, які сприяють порушенню держкордону
29	Дані про активізацію діяльності, часті випадки переміщення, пересування жителів прикордонних районів, які сприяють протиправній діяльності в прикордонному районі України
30	Дані про активізацію діяльності, часті випадки переміщення, пересування жителів прикордонних районів, які сприяють протиправній діяльності в прикордонному районі суміжної держави
31	Дані про прискорений обмін інформацією пособників протиправної діяльності по засобах радіо-, провідного, візуального зв'язку щодо можливого порушення державного кордону
32	Дані про порушення державного кордону отримані від джерела відкритої інформації
33	Дані про порушення державного кордону отримані від джерела закритої інформації
34	Орієнтування, дані про можливе порушення державного кордону отримані від правоохоронних структур України
35	Орієнтування, дані про можливе порушення державного кордону отримані від правоохоронних структур суміжної держави
36	Орієнтування, дані про особу, яка порушила державний кордон отримані від правоохоронних структур України
37	Орієнтування, дані про особу яка порушила державний кордон отримані від правоохоронних структур суміжної держави
38	Інші ознаки порушення державного кордону

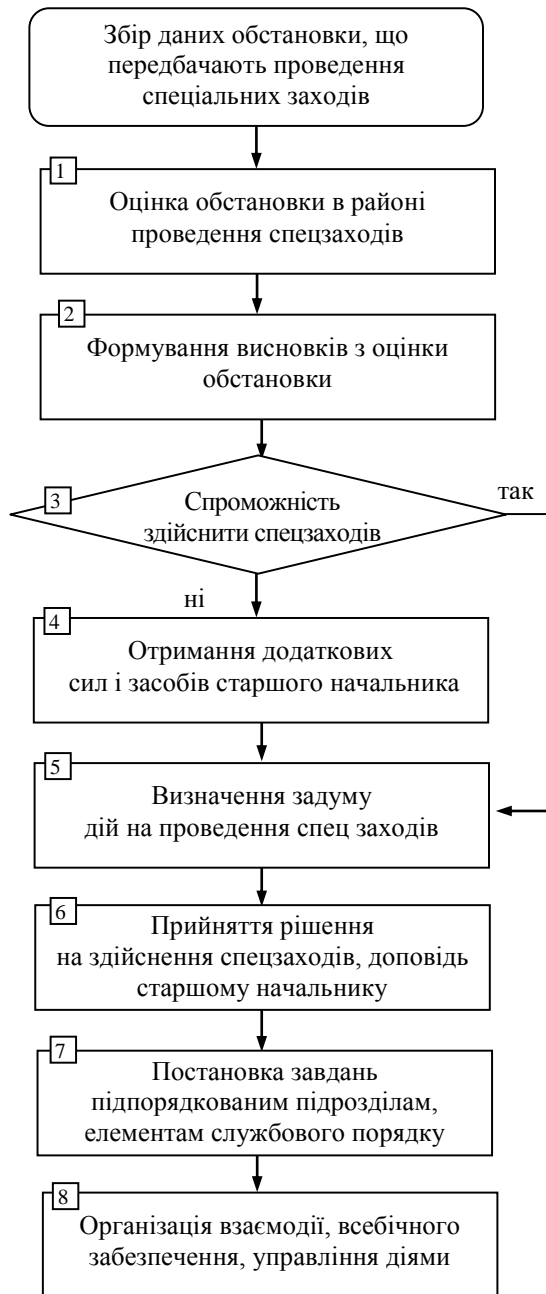

Рис. 1 Алгоритм дій начальника ВПС щодо організації спеціальних заходів на ділянці відповідальності відділу поза пунктами пропуску

дані про громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону, місцеве населення:

наявність громадського порядку та державного кордону, місцеве населення у районі пошуку та можливості залучення до пошукових дій;

які роботи і де виконуються місцевими жителями поблизу державного кордону;

хто і яку допомогу може подати в ході пошукових дій;

дані щодо оцінки місцевості:

напрямки і маршрути руху правопорушників;

місця їх імовірних схованок;

приховані підступи до державного кордону;
 тактично вигідні рубежі для прикриття району ведення спеціальних заходів (блокування місця ймовірного перебування правопорушників);
 вихідні і вирівнювальні рубежі (рубежі зустрічі) прикордонних патрулів;
 маршрути руху підрозділів і резерву відділу до вихідних рубежів та рубежів прикриття;
дані щодо оцінки пори року, часу доби і стану погоди:

тривалість світлого і темного часу доби;
 дальність видимості вдень і вночі;
 температура повітря;
 наявність опадів та інших природних явищ та їх вплив на дії правопорушників і своїх сил та засобів.

2. Формування висновків із аналізу даних обстановки.

У висновках з оцінки обстановки начальник відділу визначає:

які райони (рубежі) прикрити прикордонними нарядами в першу чергу і з найбільшою щільністю;

якими силами й засобами і за рахунок яких підрозділів посилити зміну прикордонних нарядів, прикордонні застави, прикордонні (інспекторські, радіотехнічні) пости;

район прикриття ймовірного перебування правопорушників, рубежі та межі району прикриття;

якими силами і засобами здійснити прикриття району ймовірного перебування правопорушників, час закінчення прикриття;

якими силами і засобами вести пошук у районі проведення спеціальних заходів, способи пошуку, кількість прикордонних патрулів, час початку їх дій, вихідні і вирівнювальні рубежі (рубежі зустрічі) та час виходу на них;

склад резерву, час і місце його зосередження; яких заходів вжити з метою посилення контролю за прикордонним режимом;

для виконання яких завдань, де і як використати членів громадських формувань з охорони правопорядку і державного кордону та місцеве населення;

заходи, яких потрібно вжити для успішних дій окремих прикордонних нарядів, які ведуть безпосереднє переслідування правопорушників;

склад, час і місце зосередження групи матеріально-технічного забезпечення.

3. Визначення задуму дій на проведення спеціальних заходів.

У задумі дій на проведення спеціальних заходів з пошуку правопорушників начальник відділу прикордонної служби визначає:

заходи з посилення охорони кордону та прикордонного контролю;

рубежі прикриття (блокування);

службовий порядок;

напрямки і способи пошуку;

ділянки (напрямки) зосередження основних зусиль;

час закінчення прикриття та початку пошукових дій;

додаткові режимні заходи;

час готовності і місце зосередження групи матеріально-технічного забезпечення та резерву, порядок документування ознак правопорушення.

4. Постановка завдань елементам службового порядку.

У завданнях елементам службового порядку начальник відділу визначає:

групі реагування – завдання, склад, рубежі та час виходу на них, напрямки і порядок ведення пошуку, порядок застосування зброї, маршрут руху, хто старший;

групі пошуку – завдання, засоби посилення, кількість і склад прикордонних патрулів, рубежі та час виходу на них, напрямки (смуги) і порядок ведення пошуку, порядок застосування зброї, маршрут руху, хто старший;

групі прикриття (блокування) – склад, засоби посилення, завдання, напрямки (об'єкти) зосередження основних зусиль сил і засобів, рубежі та час їх зайняття (об'єкти блокування), хто старший, порядок доповіді;

адміністративно-оперативній групі – склад, засоби посилення, завдання, час прибуття до місця правопорушення, хто старший;

резерву – склад, до якого часу, у якому районі зосередитись, ступінь готовності, можливі завдання, до виконання яких бути в готовності, хто старший;

групі матеріально-технічного забезпечення – склад, до якого часу, у якому районі зосередитись, завдання з матеріально-технічного забезпечення, до виконання яких бути в готовності, хто старший.

5. Організація взаємодії, всебічного забезпечення пошукових дій та управління.

У разі виникнення пошукової ситуації начальник відділу взаємодію між прикордонними патрулями підтримує особисто наявними засобами зв'язку та може визначати:

порядок висунення та зайняття призначених рубежів (пунктів) прикордонними патрулями;

узгодити дії інших прикордонних патрулів і окремих нарядів, що ведуть переслідування правопорушників;

визначити порядок дій прикордонних патрулів під час виявлення та затримання правопорушників;

порядок застосування озброєння;

уточнити сигнали управління та взаємного розпізнавання;

заходи власної безпеки під час затримання правопорушників та розшукуваних осіб.

Висновки

Отже, відповідно до змісту статті слід зробити висновки, що поставлена мета досягнута:

проаналізовано умови, які впливають на дії начальника відділу прикордонної служби;

запропоновано алгоритм дій начальника відділу прикордонної служби при організації спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників;

уточнено зміст заходів які проводить начальник відділу прикордонної служби при організації спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників, проаналізовано умови, які впливають на дії начальника відділу прикордонної служби.

Матеріали статті можуть бути використані в практичній діяльності начальників ВПС та при проведенні досліджень щодо удосконалення управління підрозділом при проведенні спеціальних заходів.

Література

1. Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами : Розпорядження Кабінету міністрів України №2031-р від 27.10.2010 / Кабінет міністрів України. – Офіц. Вид. – К. **2. Про Державну** прикордонну службу України : Закон України № 661-IV від 03.04.2003. за станом на 26 березня 2007 р. / Верховна Рада України. – К. : Парлам. Вид-во – 208 с. **3. Про Державний** кордон України : Закон України № 1777-ХІІ від 4.11.1991 / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К. : Парлам. Вид-во – ст. 209. **4. Наказ** Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29.12.09 року № 1040

«Інструкція з оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби». **5. Деякі** аспекти підготовки та організації спеціальних заходів з пошуку правопорушників на ділянці відділу прикордонної служби / С. В.Верхняцький // Зб. наук. пр. № 53 / НА ДПСУ. – Хмельницький : Видавництво НА ДПСУ, 2010. – 132 с. **6. Планування** у відділі прикордонної служби спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників / В. І. Баратюк О. Б. Фаріон // Зб. наук. пр. № 54 / НА ДПСУ. – Хмельницький : Видавництво НА ДПСУ, 2010. – 113 с.

Проанализировал условия, которые влияют на действия начальника отдела пограничной службы, предложен алгоритм его действий во время организации специальных мероприятий по поиску правонарушителей. Кроме этого, уточнено содержание мероприятий, которые он проводит при организации данных мероприятий.

Ключевые слова: пограничный патруль, алгоритм действий, специальные мероприятия по поиску правонарушителей.

Having analyzed the conditions which influence on the border guard department's chief activity the algorithm of his activity during the organization of special measures about searching of violators was proposed. Besides the content of measures which he makes during the organization of these measures was refined.

Key words: border patrol, algorithm of activities, special measures about searching of violators.